

RUUKKU Taiteellisen tutkimuksen kausijulkaisu
Studies in Artistic Research
Tidskrift för konstnärlig forskning

Numero 1 (2013)

**KOKEMUS JA KOKEELLISUUS TAI-
TEELLISESSA TUTKIMUKSESSA**

Pääkirjoitus
ruukku.journal.fi

Ruukun pohjat

MIKA ELO JA ANNETTE ARLANDER

Pitkään valmisteltu taiteellisen tutkimuksen vertaisarvioitu verkkojulkaisu RUUKKU aloittaa nyt vihdoin julkaisutoimintansa. Taiteellisen tutkimuksen eri osa-alueiden edustajista koostuva RUUKUN toimituskunta on jo kahden vuoden ajan tehnyt kulissien takana töitä RUUKUN eteen. Keskeisenä motiivina on ollut luoda julkaisu, joka edesauttaisi suomalaisessa taiteellisen tutkimuksen kontekstissa tehtävän tutkimustyön ristikytöksiksi ja monitaiteista keskustelua.

Kansainvälisen esikuvansa *Journal for Artistic Researchin* (JAR) tavoin RUUKKU rakentuu verkossa toimivan *Research Catalogue* –alustan (RC) varaan. RC:n keskeinen etu on monimedaisuus sekä laajan kansainvälisen rahoituspohjan takaama pitkän aikavälin vakaus ja ylläpito. RUUKUSSA julkaistut tutkimusesittelyt tallentuvat RC:n tietokantaan ja nivoutuvat näin osaksi kansainvälistä taiteellisen tutkimuksen moniäänistä keskustelua. JARin ja RUUKUN kaltaisten vertaisarvioitujen portaalien alustana toimimisen ohella RC on myös itsejulkaisualusta, jolla on nykyisellään jo noin 1000 käyttäjää eri puolilla maailmaa.

RUUKKU tuo taiteellisen tutkimuksen kansainväliseen julkaisutoimintaan oman aksenttinsa keskittymällä teemanumeroiden julkaisemiseen sekä mahdollistamalla vertaisarvioitujen tutkimusesittelyjen julkaisemisen englannin lisäksi kotimaisilla kielilläämme.

Taiteellisen tutkimuksen kansainvälinen kenttä on monikielinen konteksti, jossa toimiminen edellyttää monenlaisia kääntämisen taitoja. Sanallisesti kommunikoitavien viestien tasolla käännoistyötä tehdään ennen kaikkea eri kielten välillä taiteellisten ja tutkimuksellisten sisältöjen laajemman saavutettavuuden nimissä. Taiteilija-tutkijalta edellytetään kuitenkin käännoistaitoja myös sanallisten kielten tuolla puolen. Taiteilija-tutkija joutuu tekemään tutkimustaan monikielisessä ja merkityshakuisessa kontekstissa, jossa vaikeasti sanallistettaville inhimillisen kokemuksen alueille (jollaisista taiteellisessa tutkimuksessa usein on kyse) asettuu voimakas sanallistamisen vaade.

Viime vuosikymmeninä Suomessakin tapahtuneen taidekentän voimakkaan kansainvälistymisen myötä tämä tarkoittaa sitä, että taiteilija-tutkija joutuu ope-roimaan vähintäänkin kolmella kielellä: äidinkielellään, taiteelliselle ilmaisulleen omimmalla kielellä sekä ammatillisen kontekstin valtakielellä, englannilla. Sekä teosten nimet että kaikessa tiedotuksessa, katalogeissa ja tutkimusjulkaisuissa käytetyt avainkäsitteet, jotka ovat omiaan kanavoimaan tulkintoja hyvinkin voimakkaasti, joudutaan sovittamaan kansainväliseen taidepuheeseen. Oman lisänsä tähän tuovat uudet mediaympäristöt, joiden taustalla vaikuttavat koodit ja ohjelmat tuottavat havaintomaailmaamme ja sosiaaliseen todellisuuteemme

uusista kielellisistä rakenteista. Nämä medialukutaidon reunaehdot määrittävät olen-
naisella tavalla taiteilijatutkijan monikielistä kompetenssialuetta.

Tässä tilanteessa on erittäin tärkeää luoda ja ylläpitää konteksteja, joissa tai-
deteoksiin ja taiteelliseen työskentelyyn nivoutuva tutkimus on paitsi toivottua ja
mielekästä myös vivahteikasta ja laatu-tietoista. Toistaiseksi Suomi kuuluukin kiis-
tatta taiteellisen tutkimuksen edelläkävijöihin. Suomella on tässä pienen maan
etu. Tutkimuksellisesti suuntautuneet taidemaailman toimijat ovat meillä jo opin-
tojensa alkuvaiheista saakka joutuneet kosketuksiin vieraiden kielten kääntämi-
sen haasteiden kanssa, sillä jo lähtöasetelmissä on selvää, ettei pelkällä suomen-
kielellä voi operoida kansainvälisissä yhteyksissä. Lisäetuna on suomenkielen
omintakeisuus suhteessa indoeurooppalaisiin kieliin. Kaikki kansainvälisen tai-
depuheen avaintermit, jotka lähestulkoon poikkeuksetta juontuvat kreikasta tai la-
tinasta, joudutaan ajattelemaan uudestaan suomeksi. Ymmärrys kääntämistyön
merkityksestä on juurtunut syväälle Suomalaisessa kontekstissa toimivan taiteilija-
tutkijan ajatteluun. Tämä näkyy Suomessa tehtävän taiteellisen tutkimuksen rik-
kautena ja monipuolisuutena.

Englanninkielen valta-asema on kuitenkin kärjistymässä monien muiden alo-
jen ohella myös taiteellisessa tutkimuksessa. Paine tuottaa taidepuhetta englan-
niksi on kova, jolloin uhkaksi muodostuu omalla äidinkielellä ajattelemisen köyh-
tyminen. Pelkkä suomen- tai ruotsikielen aseman puolustaminen ei tässä kuiten-
kaan ole avuksi. Taiteen tekemiseen ja tutkimiseen liittyviä kääntämistyön monita-
hoisia haasteita pitää systemaattisesti työstää – sekä sanallisen kielen että taiteen
keinoin. Tässä onkin mielestäni yksi RUUKUN keskeistä tehtävistä.

Vanhan sananparren mukaan sodassa ja rakkaudessa kaikki on sallittua. Vas-
taavalla logiikalla voi sanoa, että tutkimuksessa kaikki uusi on toivottua. Vakiintu-
neiden pelisääntöjen tuolla puolen tutkimuksessa on nimittäin kyse ennen kaikkea
siitä, miten onnistuneesti maailmaan saadaan tuotettua jotain uutta ja jaettavissa
olevaa. Tutkimuksen eri aloilla onnistumisen kriteerit voivat paljonkin poiketa toi-
sistaan, ja niistä kiistellään – tiedollisista, eettisistä ja poliittisista syistä. Yhteistä
näille kiistanalaisille kriteereille on kuitenkin jonkinlainen julkisuusperiaate, jonka
valossa hermeettistä yksityisajattelua ei voida pitää tutkimuksena. Tutkimus on
toimintaa, joka tukeutuu keskusteluun ja pyrkii avaamaan uusia näkökulmia suh-
teessa jo olemassa oleviin tapoihin hahmottaa asioita. Tutkijan totuus on aina osa-
totuus, jaettu ja jaettavissa.

Tässä asetelmassa ei sinänsä ole mitään uutta, mutta taiteellisen tutkimuksen
nimellä kulkevan tutkimuksen suhteen se avaa ajattelemisen arvoisen näkökul-
man. Tilanteessa, jossa tutkimuksen metodologinen innovatiivisuus, monialai-
suus sekä tieteiden ja taiteiden kompetensseja yhdistävät hybridihankkeet ovat
toivottuja ja jopa peräänkuulutettuja, ei taiteellisen tutkimuksen tarvitse hakea it-
selleen oikeutusta muulla tavoin kuin johdonmukaisella ja määrätietoisella pyrki-
myksellä rikkaaseen keskustelukulttuuriin. Tutkimusmaailman osatotuusien

kentällä taiteellinen tutkimus ei ole mikään outo lintu, vaan luonteva osa sekaparvea. Kyse on vain siitä kuka nappaa mitkäkin jyvät.

Toisin kuin yliopistoraamat pintatasolla antavat ymmärtää, taiteellisen tutkimuksen identiteetin todellinen koetinkivi ei ole sen asemoituminen suhteessa toisiin tutkimuksen aloihin vaan sen suhtautuminen sen omimpaan toiseen, taiteisiin. Taiteellisen tutkimuksen suhde siihen taiteeseen, josta se ponnistaa, on “ekstiimi”, etäläheinen, parasiittimainen. Tutkimus on “taiteellista” kun se elää taiteen totuudesta. Taide ei kuitenkaan tutkimuksen tavoin tyydy osatotuuksiin. Suhteessaan totuuteen taide on lähempänä filosofiaa, joka intensiivisimmillään haluaa aina koko totuutta. Jokainen varteenotettava taideteos ilmentää omalla ainutlaatuisella tavallaan vastaavanlaista tinkimättömyyttä. Tutkimus puolestaan on jo lähtökohtaisesti kulttuurista toimintaa, jonka piirissä jostain aina tingitään. Taide ja taiteellinen tutkimus eivät toisin sanoen jaa samaa suhdetta totuuteen. Toisinaan käy jopa niin, että toisen jyvät ovat toisen akanoita.

Tästä huolimatta taide ja taiteellinen tutkimus ovat toisilleen läheisiä. Sormikkaan sisä- ja ulkopuolen tapaan ne ovat toistensa kääntöpuolia, vaikka eivät voikaan ottaa haltuun samaa tilaa. Ajattelun hahmoina ne ovat inkongruenteja, epämukaisia toisilleen, samalla kun niillä on mitä intiimein käännettävyyssuhde. RUUKKU pyrkii olemaan sopivan epämukainen julkaisufoorumi taiteen ja tutkimuksen välisille käänösoperaatioille.

RUUKUN ensimmäisen numeron teema “Kokemus ja kokeellisuus taiteellisessa tutkimuksessa” koskee sekä taiteen että tutkimuksen kannalta keskeisiä kysymyksiä. Jos kokemuksen käsite viittaa menneeseen, niin kokeellisuus puolestaan avautuu kohti tulevaa. On kuitenkin huomionarvoista, että vielä keskiajalla *experimentum* ja *experientia*, koe ja kokemus, olivat käytännössä toistensa synonyymeja, eikä koejärjestelyillä tavoiteltu uutta tietoa systemaattisesti, kuten sittemmin on tullut tavaksi tehdä. Uudella ajalla uutuus nivoutui osaksi kronologista aikakäsitystä ja koejärjestelyt muodostuivat tulevaisuutta tuottaviksi koneiksi. Ehkä taiteellinen tutkimus kykenee muuttamaan tätä asetelmaa, jossa koetta ajatellaan jo saavutetun kokemuksen pohjalta uusien mahdollisuuksien todentajana? Ehkä taiteellisen tutkimuksen kokeellisuus kykenee irtautumaan tällaisesta tutkimusavantgardesta? Ehkä sillä on rahkeita kokea todellisuuden virtuaalisia ulottuvuuksia, vähän samaan tapaan kuin ansoja koetaan? Kokeet olisivat tällöin ansoja, joista käsin todellisuudessa vaikuttavia virtuaalisia tapahtumia voitaisiin vapauttaa, jos ei muuten niin osatotuuksina ja tiedon ruumiina.

Goethea seuraten koejärjestelyjä voi myös verrata lamppuun, joka antaa valoa joka suuntaan – vähän samaan tapaan kuin teos säteilee totuuttaan. Tutkimus on tällöin varjostamista, jonka avulla luodaan edellytyksiä edetä osatotuuksien tiellä askel askeleelta. RUUKUN ensimmäinen numero on nyt tällainen lamppu tai valomalja. Jonkun näkökulmasta se saattaa olla puolityhjä, toiselle se taas näyttäyty vähintäänkin puolitäytenä. Jos ohitamme tällaisen arvoperspektiivin, voimme

ykskantaan todeta että meillä on pohjat. Meillä on tuntuva lähtökohta, joka virittää juhلاميeltä. Otetaan ruukut!

Mika Elo

Mitä Ruukusta löytyy?

Ruukusta löytyy tutkimusekspositioita, vertaisarvioitsijoiden kommentteja, lyhyitä puheenvuoroja ja ajankohtaisia tiedotuksia. Tarkoituksena on toimia yhteisenä foorumina kaikille taiteellista tutkimusta tekeville ja siitä kiinnostuneille.

Ensimmäinen Ruukku sisältää artikkeleita tai tutkimusekspositioita kahdella kielellä. Nyt seitsemästä artikkelista neljä on suomenkielisiä, yksi englanninkielinen ja kaksi kaksikielistä. Tiivistelmät ovat sekä suomeksi että englanniksi, ja puheenvuorot ovat ainoastaan suomeksi. Toivottavasti jo seuraavaan numeroon (jonka kutsu julkaistaan tässä samassa yhteydessä) saamme jo ehdotuksia myös ruotsinkielellä, sillä tavoitteenamme on kolmikielinen julkaisu.

Eräs mainitsemisen arvoinen erityispiirre on vertaisarvioiden julkaiseminen, joko nimellä tai nimettömänä arvioitsijan valinnan mukaan (toki mahdollisuus jättää julkaisematta on myös olemassa). Tämän varsin poikkeuksellisen käytännön suhteen olemme seuranneet JARin (Journal for Artistic Research) esimerkkiä ja luottaneet käytännön saamaan positiiviseen palautteeseen. Jos tavoitteena on herättää keskustelua, mikä olisi siihen parempi keino kuin aloittaa vertaisarvioitsijoiden tiivistetyistä kommentteista. RC-katalogin käyttäjäksi rekisteröitynyt lukija voi lisätä myös omat kommenttinsa. Tervetuloa täyttämään ruukua edelleen!

Toinen Ruukun erityispiirre ovat puheenvuorot ja tiedotukset. Puheenvuorot ovat taiteelliseen tutkimukseen liittyviä kannanottoja tai näkökulmia, joita ei ole laadittu tutkimusesittelyiksi julkaisualustalle. Tässä ensimmäisessä Ruukussa on mukana puheenvuoro neljältä toimitusneuvoston jäseneltä (Teemu Mäki, Esa Kirkkopelto, Harri Laakso ja Margit Rahkonen). Myös ekspositioiden tekijöinä on kolme toimitusneuvoston jäsentä (Maarit Mäkelä, Taina Riikonen, Annette Arlander). Seuraavissa numeroissa useat muutkin toimitusneuvoston jäsenistä esittäytyvät tutkimusesittelyjen tai puheenvuorojen kautta.

Ruukussa jokaisen eksposition ilmiasu on tekijän itsensä valitsema. Mahdollisuus hahmottaa kokonaisuus siten, että se tukee kyseisen tutkimusprojektin ominaislaatua ja mahdollistaa taiteilijan omat ratkaisut on julkaisualustan voima ja erityispiirre. Periaatteessa jokainen numerokin voi olla ilmiasultaan ja tyyliltään omanlaisensa. Tässä ensimmäisessä numerossa emme ole yhtenäistäneet ekspositioiden visuaalista ilmettä emmekä viittauskäytäntöjä, jottei niistä olisi muodostunut oletettua mallia. Jatkossa tulemme varmasti näkemään toisenlaisiakin

ratkaisuja, ehkä myös yhtenäistetympiä kokonaisuuksia, sillä jokaisella numerolla on oma teemansa ja päätoimittajansa.

Vielä muutama sana tutkimusesittelyistä, joita on seitsemän. Suomenkielisessä ekspositiossaan *Naisellista sukupuuta rakentamassa* keramiikkataiteilija, taiteen tohtori Maarit Mäkelä rakentaa naisellista sukupuutaan hyödyntäen sekä perhealbumikuviaan että sukulaistensa muistoja, väitöstyönsä kokemuksiin perustuen. FT Taina Riikosen, helsinkiläisen äänitutkimusmatkailijan englanninkielinen ekspositio *Those Lips Were Made to Suck that Button* on teksti/äänivirta koneisen liminaalisuuden, äänittämisen ja ruumiillisen kuuntelemisen rajapinnoilla. Annette Arlander palaa kaksikielisessä ekspositiossaan *Wind Rail – Sort of a Beginning / Tuulikaide – Eräänlainen alku* kokemukseen yksinkertaisesta kokeilusta Randavuorella vuonna 2000 kysyen löytyisikö videoteoksen työprosessin vaiheista hylättyjä polkuja, joille vielä kannattaisi palata. Esitystaiteilijan ja tutkijakoulutettavan Tero Nauhan esittelyn keskiössä on hänen tutkimuksensa toinen taiteellinen teos *Life in Bytom*. Nauhan englanninkielinen ekspositio *Life in Bytom: Plasticity and schizoanalytic performance practice / Plastisiteetti ja skitsoanalyttinen esitystyöskentely*, sisältää suomenkielisen johdannon ja yhteenvedon. Säveltäjä ja tohtorikoulutettava Pasi Lyytikäisen suomenkielinen artikkeli *Kokemuksen symbolit – pohdintoja nuotinnoksen ja soivan välisestä suhteesta* käsittelee nuotinnoksen ja soivan musiikin välistä suhdetta sävellystyön näkökulmasta. Väitöskirjaansa valmisteleva taiteilija-tutkija Elina Lifländerin *Tilakokemuksia esitysinstallaatioissa* lähestyy aihettaan kolmesta eri suunnasta: omien kokemusten, yleisön havaintojen sekä installaatiotaiteen näkökulmista. Jaakko Nousiaisen kiinnostuksen kohteena on uusien mediateknologioiden hyödyntäminen nykyopperan alueella. Ekspositiossaan *Mediatisoitunut ooppera – johdanto tutkimukseen* hän esittelee tutkimuksensa aihepiiriä sekä siihen liittyviä taiteellisia tuotantoja.

Kuten tutkimusesittelyjen otsikoista käy ilmi Ruukku tarjoaa jo ensimmäisessä numerossaan varsin monialaisen näkökulman suomalaiseen taiteelliseen tutkimukseen. Valikoima heijastelee myös kentän painottumista tohtorikoulutukseen, yli puolet kirjoittajista on väitöstutkimuksen tekijöitä. Jatkossa toivottavasti myös yhä useammat post doc ja varttuneet taiteilijatutkijat löytävät Ruukun ja sen mahdollisuudet.

Tässä vaiheessa on ilo kiittää kaikkia ensimmäisen Ruukun kirjoittajia ja erityisesti kaikkia vertaisarvioitsijoita, jotka ovat auliisti jakaneet asiantuntemustaan ja lähteneet rohkeasti mukaan tähän uuteen julkaisukäytäntöön. Ja tietysti ensimmäinen kiitos kuuluu Michael Schwabille, Research Cataloguen ideoijalle ja JARin päätoimittajalle, jonka ajatuksia me olemme Ruukussa edelleen kehittelemässä, ja joka on kärsivällisesti neuvonut meitä monissa pulmakohdissa. On syytä kiittää myös kaikkia toimitusneuvoston jäseniä, jotka ovat olleet rakentamassa Ruukua, pohtimassa Matti Bergin suunnitteleman portaalisivuston yleisilmettä, Hanna Järvisen suomentaman vertaisarviointilomakkeen muotoiluja, miettimässä

vertaisarvioitsijoita ja niin edelleen. Työ jatkuu. Erityiskiitos kuuluu toimitussihteeri Katja Kiviharjulle, joka on rohkeasti tarttunut uusiin haasteisiin ja toiminut yhteys-henkilönä kaikkiin suuntiin. Kiitos myös Petteri Karttuselle, joka vastaa Ruukun portaalin teknisestä toteutuksesta. Taideyliopistolle kaunis kiitos sitoutumisesta ylläpitämään Ruukua, joka on Taideyliopiston, Aaltoyliopiston Taiteiden ja suunnittelun korkeakoulun ja Lapin yliopiston yhteinen hanke. Ruukun portaalisivujen luomiseen saimme lisäksi Tiedekustantajien liitolta erityisavustuksen, kiitos siitä.

Ja kiitos jo etukäteen kaikille kriittisille, kannustaville ja ahkerasti kommentoiville lukijoille ja käyttäjille!

Annette Arlander

6.11.2013

RUUKKU – Studies in Artistic Research. Julkaisija: Taideyliopisto, Aalto-yliopisto, Lapin Yliopisto. www.ruukku.journal.fi

Tämä pääkirjoitus julkaistiin alun perin verkkosivumuotoisena. Tämä PDF on luotu vuonna 2026, ja siinä on alkuperäisestä poikkeava ulkoasu.

Tekijänoikeus ja lisenssi: Tekijänoikeus pysyy tekijällä. Julkaisija soveltaa numerosta 15 eteenpäin Creative Commons -lisenssilauseketta: Kaikki tämän kausijulkaisun sisältö, pois-sulkien yksittäiset logot, kuvat, ääni- ja videotiedostot ja muut taiteelliset tuotannot on lisen-soitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-EiMuutoksia 4.0 Kansainvälinen -lisenssin alle.